

M. Eliade, Tr. Herseni, Ion Ionică, C. Noica, P.V. Ștefănuță, Mircea Vulcănescu, avem motive temeinice să așteptăm tipărirea întregii arhive.

Text apărut în *România literară* (2004, nr. 8), cu titlul dat de redacție, „Restituiri”.

Iordan Datcu

Interviuri cu Paul H. Stahl
Paris-București, Sociétés
européennes, 2005 (133 p.)

Volumul reunește șase interviuri cu Paul H. Stahl, realizate în anul 2003, ce sunt prezentate atât în limba română, cât și în limba franceză. Lucrarea are un public foarte bine definit: instituțiile de cercetare și de învățământ. Interviurile tratează teme precum: sângele, consangvinitatea și structura socială, moștenirea științifică a Școlii sociologice de la București inițiate de Dimitrie Gusti, cercetarea socială românească din perioada regimului comunist, muzee și colecții etnografice din România comunistă, descoperirea meșterilor țărani din România înainte și după 1989.

Lucrarea este captivantă prin bogăția și ineditul informațiilor despre propria persoană și despre oamenii cu care Paul H. Stahl a lucrat și pe care i-a îndrăgit. Paul H. Stahl pomenește de primul său contact cu terenul în 1931, pe vremea când avea doar 6 ani. Patru ani mai târziu, merge în satul Șanț (județul Bistrița-Năsăud) împreună cu profesorul Dimitrie Gusti și cu tatăl său, Henri H. Stahl: „Treceam prin sate și erau organizate primiri speciale pentru «ministrul» Gusti” (p. 28). În 1969, se stabilește în Franța unde este primit foarte călduros de Fernand Braudel, care-i oferă un post de profesor

universitar. De asemenea, este invitat de Lévi-Strauss, directorul Laboratorului de antropologie socială, să devină membru al acestui laborator. Paul H. Stahl nu amintește decât în treacăt greutățile prin care a trecut și cât de mult a muncit până să ajungă la recunoașterea internațională: „Eram bolnav, ajunseseam ca la cei 1,80 metri ai mei să am doar 52 de kilograme. De spaimă, de foame, de durerea despărțirii de țară” (p. 72). Modest, recunoaște că a avut șansa de a întâlni oameni deosebiți: „Am avut norocul acesta, să fiu aproape de Iorga, de Gusti, de I.D. Ștefănescu. Ajungând în Franța, iar am ajuns în apropierea celor mai buni, a lui Braudel, a lui Lévi-Strauss. Sigur că m-am ostenit și am vrut să învăț carte, dar trebuie și puțin noroc” (p. 68).

Întrebat fiind despre profesorii ce l-au ajutat să pornească pe drumul științei, Paul H. Stahl își amintește că, în anul 1932, „pe vremea în care nu știam încă bine să scriu și să citesc”, a mers pe „teren” împreună cu tatăl său și cu Traian Brăiloiu și ceea ce l-a impresionat foarte mult la aceștia era „ușurința cu care luau contact cu oamenii” (p. 61). În 1939, ajunge la Făgăraș, prilej cu care îl cunoaște pe Ion Chelcea: „L-am văzut atunci și pe Chelcea, lucrând și el cu o ușurință de necrezut, uimitoare mai ales pentru că lucra în lumea țiganilor. Era întotdeauna binedispus, purta un pantalon strâmt pe el, ca niște țătari” (p. 61). La facultate l-a avut ca profesor și pe D. Gusti, care „strânsese în mintea lui o întreagă bibliotecă. Îți scotea autorii ca de pe fișe, autorul cutare, lucrarea cutare, tot ce vrei și mai știa și detalii din viața fiecăruia”. Referitor la munca de teren, care era esențială în opinia lui Gusti, Paul H. Stahl remarcă: „Curios este că el n-a scris nici o carte bazată pe materiale de teren [...]. Gusti știa să-i pună pe ceilalți să lucreze, dar nu a fost un om de teren” (p. 62).

Emoționante rânduri în care Paul H. Stahl îl descrie pe I.D. Ștefănescu, „istoric de artă și profesor toată viața în Franța, la Ecole Pratique des Hautes Etudes, profesor în Belgia, în Italia, în Germania, om mare, puțin cunoscut aici și nu știu de ce” (p. 68). Asemenea lui Nicolae Iorga, avea o capacitate de memorare ieșită din comun: „Dacă citea un manual de botanică, îl știa apoi pe dinafară” (p. 68). Când regele Mihai s-a oferit să-l ia cu el în străinătate, I.D. Ștefănescu a preferat să rămână în țară, „în condiții grele de viață, locuind într-o odaie oferită de Cela Delavrancea, cu care era rudă, în loc să trăiască îndestulat în străinătate” (p. 68). Același patriotism l-au dovedit și Henri H. Stahl și Dimitrie Gusti, când, după război, au avut posibilitatea de a pleca în America, la Columbia University din New York, dar nu au făcut-o. „Dar și Gusti, și tatăl meu au spus: «Nu, nu vrem să ne despărțim de țară». Nu credeau că se va întâmpla așa cum s-a întâmplat.” (p. 30)

Un alt lucru probabil foarte puțin cunoscut de cei mai tineri dintre noi este prietenia dintre bunicul lui Paul H. Stahl și Nicolae Iorga. Copil fiind, Paul H. Stahl își amintește că, atunci când a fost în vizită în casa lui Nicolae Iorga, a rămas uimit de numărul impresionant de cărți: „Avea mai multe cărți chiar decât bunicul meu. Că și bunicul meu avea casa plină de cărți, până sus urcau cărțile, pe toți pereții” (p. 68). Henri Stahl, pentru că despre el este vorba, a scris o lucrare fermecătoare despre viața cotidiană din Bucureștii anilor de început ai secolului trecut.

Referitor la Școala sociologică de la București, Paul H. Stahl constată cu regret că „se reține un singur lucru din Școala sociologică: că s-au făcut monografii [...]. Ei au mers mai departe decât asta, voiau

să facă altceva” (p. 46). Acest altceva reprezenta un proiect măreț: cunoașterea cât mai exactă a realităților românești, care nu se putea face decât prin cercetarea de teren, pentru ca pe baza acestei cunoașteri să se facă o reformă socială a țării. „Adică ai mai întâi cunoașterea, apoi etica, spui ce e bine, ce e rău, și politica – intervii în viața socială.” (p. 66) Iată scopul nobil pentru care lucrau reprezentanții Școlii gustiene. Din păcate, timpul nu a mai avut răbdare. Paul H. Stahl ne atrage atenția că, în 1948, când se desființează sociologia, Traian Herseni, Mircea Vulcănescu, Anton Golopenția și Henri H. Stahl aveau o experiență de paisprezece ani de teren. „Toți erau atunci în plină putere, abia de-atunci puteau merge mai departe, ei știau ce se poate face și ce nu [...]. Imediat după apariția *Nerejului*, tatăl meu a publicat o critică: nu poți face monografiile în care să pui tot ce există într-un sat; trebuie să alegi o temă, vezi care este problema unui anumit sat. Or, oamenii ăștia știau să meargă mai departe.” (p. 32)

Mai ales informațiile despre Școala sociologică de la București, despre ce s-a întâmplat cu sociologia și cu unii sociologi în perioada comunistă sunt de mare interes pentru studenții și absolvenții de sociologie. Cu siguranță, această lucrare le va aduce nu numai un spor de cunoaștere și un sentiment de admirație față de înaintașii lor, ci și o mai mare responsabilitate față de modul în care trebuie abordat un fenomen social. Volumul de interviuri cu profesorul Paul H. Stahl, membru de onoare al Academiei Române, căruia îi urăm cu această ocazie un respectuos „La mulți ani!”, se găsește la biblioteca Facultății de Sociologie și Asistență Socială.

Andreea Moldoveanu